

LITERATURA STAROPOLSKA I OŚWIECENIOWA

ZAGADNIENIA DO EGZAMINU

I. ZAGADNIENIA OGÓLNE

Podstawowe pojęcia: epoka staropolska, literatura staropolska, język staropolski.
Periodyzacja epoki staropolskiej i jej kryteria; okresy i prądy literackie, fazy przejściowe.
Specyfika piśmiennictwa staropolskiego, problemy filologiczne, trudności w jego dzisiejszym odbiorze.
Problem dwujęzyczności literatury staropolskiej, rola łaciny w kulturze dawnej.
Badania nad piśmiennictwem epoki staropolskiej, podstawowa literatura przedmiotu (syntezy, podręczniki, opracowania itd.).

II. ŚREDNIOWIECZE

Kultura umysłowa i duchowa średniowiecza (główne nurty filozoficzne, teologiczne, mistyczne).
Tradycja biblijna w polskim średniowieczu i jej przejawy w piśmiennictwie epoki.
Główne gatunki piśmiennictwa średniowiecznego, ich geneza i rozwój.
Warunki i cechy rozwojowe piśmiennictwa łacińskiego i polskiego.
Problem dwujęzyczności piśmiennictwa polskiego średniowiecza.
Oralność i piśmienność w kulturze literackiej polskiego średniowiecza.
Kronika jako gatunek z pogranicza historiografii i literatury.
Charakterystyka *Kroniki* Anonima zw. Gallem na tle tradycji europejskiej.
Kronika Mistrza Wincentego i jej retoryczno-alegoryczny charakter.
Roczniki Jana Długosza w kontekście kronikarstwa średniowiecznego.
Elementy średniowieczne i renesansowe w twórczości Jana Długosza.
Najdawniejsze zabytki języka polskiego (przegląd tematów, gatunków, tekstów).
Początki poezji łacińskiej w Polsce (historyczna, okolicznościowa, dydaktyczna, panegiryczna) – problem jej oryginalności.
Średniowieczne przekłady *Biblii* i *Psalterza*.
Parenetyzm średniowiecznych żywotów i legend o świętych.
Kazania średniowieczne (*Kazania świętokrzyskie*, *Kazania gnieźnieńskie*, *Kazanie na dzień Wszystkich Świętych*).
Średniowieczne pieśni religijne w języku polskim (geneza, wzorce, gatunki, tematy, wartość literacka).
Poezja polska świecka wobec ówczesnych zagadnień społecznych, politycznych, obyczajowych.
„Bogurodzica” – język, treści religijne, artyzm, wersyfikacja.
Rozmyślanie przemyskie jako „powieść” lub „romans” (stosunek do *Biblii*, konstrukcja postaci, fikcja literacka, poetyka cudowności i tendencje realistyczne).
Literatura biblijno-apokryficzna i jej rola w rozwoju prozy staropolskiej.
„Posłuchajcie, bracia miła...” w kontekście kultury religijnej i literackiej epoki.
Legenda o świętym Aleksym – geneza, idee, wzorzec świętości.
Twórczość poetycka Władysława z Gielniowa i „poetyckiego kręgu bernardyńskiego”.

Dialog Mistrza Polikarpa ze Śmiercią – charakterystyka zabytku, treść, forma, idee, związki z plastyką.

Dramat średniowieczny – związki z liturgią, tematy, gatunki, typ sceny.

Wersyfikacja średniowieczna (na wybranych przykładach).

III. RENESANS

Podstawy światopoglądowe renesansu.

Istota i idee humanizmu renesansowego.

Rola czynników społeczno-politycznych w rozwoju kultury renesansowej.

Reformacja jako zjawisko religijne, społeczne i kulturowe.

Problem przełomu renesansowego i opozycji wobec tradycji średniowiecznej.

Dwujęzyczność literatury renesansu i rozwój polskiego języka literackiego.

Literatura polskiego odrodzenia wobec tradycji biblijnej, antycznej i wzorców nowożytnych.

Humanistyczne wzory osobowe w literaturze renesansowej.

Humanistyczna poezja nowołacińska (polsko-łacińska).

Erazmianizm w literaturze polskiego renesansu.

Liryka Klemensa Janickiego (refleksyjność, autobiografizm, inspiracje Owidiańskie).

Tendencje rozwojowe polskiej prozy renesansowej.

Groteska w *Rozmowach, które miał król Salomon mądry...* Jana z Koszyczek.

Charakterystyka i ocena twórczości Biernata z Lublina.

Wkład reformacji w rozwój piśmiennictwa w języku narodowym.

Renesansowa publicystyka polityczna i społeczna wobec rzeczywistości XVI wieku.

Program naprawy Rzeczypospolitej A. Frycza Modrzewskiego.

Charakterystyka publicystyki Stanisława Orzechowskiego.

Biografia literacka Mikołaja Reja.

Dialog i dramat w twórczości Mikołaja Reja.

Odbicie problematyki wyznaniowej w twórczości Reja.

„Krótka rozprawa...” jako satyryczny dialog publicystyczny – program ruchu egzekucyjnego.

Ideał życia ziemiańskiego w *Żywocie człowieka poczciwego* Mikołaja Reja.

Rejowski wzór „człowieka poczciwego” wobec humanistycznego wzorca Łukasza Górnickiego.

Warsztat poetycki Mikołaja Reja.

Tradycje średniowieczne w twórczości Mikołaja Reja.

Dworzanin polski Łukasza Górnickiego jako dzieło parenetyczne.

Biografia literacka Jana Kochanowskiego.

Twórczość łacińska Jana Kochanowskiego.

Gatunki literackie w twórczości Kochanowskiego wobec tradycji antycznej.

Twórczość epicka Jana Kochanowskiego.

Horacjanizm *Pieśni* Kochanowskiego.

Konstrukcja podmiotu lirycznego w *Pieśniach* i *Fraszkach*.

Pieśń świętojańska o Sobótce wobec konwencji sielankowych.

Liryka miłosna Jana Kochanowskiego.

Poezja polityczna Jana Kochanowskiego.

Oryginalność parafrazy *Psalterza* Kochanowskiego.

Idee renesansowe i humanistyczne we *Fraszkach*.

Odprawa posłów greckich jako humanistyczny dramat polityczny.
Treny jako osobiste wyznanie i dramat filozoficzny poety.
Treny na tle starożytnych i renesansowych konwencji epicedialnych.
Dysputa z Cynceronem w *Trenach* i w oracji *Przy pogrzebie rzecz.*
Świadomość poetycka Kochanowskiego (na wybranych przykładach).
Wkład Kochanowskiego w rozwój polskiego wiersza (wersyfikacja, strofika itp.).
Przeobrażenia konwencji idyllicznej w *Sielankach* Szymonowica.
Literatura rybałtowsko-sowizrrzalska (społeczny rodowód twórców i bohaterów, negacja rzeczywistości, elementy parodii, krytyka społeczna).
Historyja o chwalebnyim Zmartwychwstaniu Pańskim Mikołaja z Wilkowiecka wobec tradycji średniowiecznego misterium.

IV. BAROK

Barok jako okres i prąd literacki.
Nowożytny podstawy filozofii i estetyki baroku.
Mikołaj Sęp Szarzyński – poeta renesansu, manieryzmu, baroku?
Kreacja podmiotu lirycznego w *Rytmach abo wierszach polskich* Mikołaja Sępa Szarzyńskiego.
Nowy obraz świata i człowieka w poezji metafizycznej.
Kreacja podmiotu lirycznego w *Rymach duchownych* Sebastiana Grabowieckiego.
Poematy alegoryczne Kaspra Twardowskiego.
Poezja ziemiańska i religijna Kaspra Miaskowskiego.
Poezja mieszczańsko-plebejska wczesnego baroku.
Nurt poezji „światowych rozkoszy”.
Miłość i śmierć w *Roksolankach* Szymona Zimorowica.
Nowe techniki poetyckie w literaturze barokowej.
Kontreformatywny program przemian w *Kazaniach sejmowych* Piotra Skargi.
Retoryczność *Kazań sejmowych* Piotra Skargi.
Wzorce świętości w *Żywotach świętych* Piotra Skargi.
Wzór nowożytnego eposu w *Gofredzie abo Jeruzalem wyzwolonej* Tassa-Kochanowskiego.
Rozwój dramatu i teatru barokowego (środowiska życia teatralnego).
Poezja Daniela Naborowskiego (przejawy poetyki manierystycznej).
Twórczość żołnierska Zbigniewa Morsztyna.
Rozwój emblematyki w polskiej poezji barokowej.
„Horacy chrześcijański” – Maciej Kazimierz Sarbiewski.
Teoria konceptu Macieja Kazimierza Sarbiewskiego.
Publicystyka Łukasza Opalińskiego.
Satyry Krzysztofa Opalińskiego.
Biografia i twórczość Jana Andrzeja Morsztyna.
Koncept w poezji Jana Andrzeja Morsztyna.
Petrankistowska i marinistyczna koncepcja miłości na przykładzie wybranych dzieł literatury polskiej i obcej.
Twórczość szlachecko-ziemiańska jako kontynuacja tradycji renesansowych.
Sarmatyzm jako forma ideologii szlacheckiej i jego ewolucja.
Ideały sarmackie w literaturze i w sztuce wieku XVII.

Psalmodia polska Kochowskiego jako wykład ideologii sarmackiej.
Stylizacja biblijna w *Psalmidii polskiej* Kochowskiego.
Niepróżnujące próżnowanie Wespazjana Kochowskiego – warsztat i poetyka.
Biografia i twórczość Wacława Potockiego.
Obraz heroicznej przeszłości w *Transakcji wojny chocimskiej* Wacława Potockiego i jego funkcje dydaktyczne.
Komizm i dydaktyzm w poezji Potockiego.
Twórczość romansowa Samuela Twardowskiego (*Nadobna Paskwalina*).
Mitologia i alegoryczność w *Nadobnej Paskwalinie* Samuela Twardowskiego.
Zmysłowa iluzja w obrazowaniu wybranych dzieł literatury barokowej.
Parafrazy biblijne Stanisława Herakliusza Lubomirskiego.
Rozkwit pamiętnikarstwa w XVII stuleciu.
Pamiętniki Jana Chryzostoma Paska (autor, narrator, bohater, poetyka gawędy).
Cechy mentalności sarmackiej w świetle *Pamiętników* Jana Chryzostoma Paska.
Poezja późnego baroku (Bolesławiusz, Juniewicz, Rudnicki)
Uwagi śmierci niechybnej Józefa Baki.

V. OŚWIECENIE

Oświecenie jako epoka historycznoliteracka, granice czasowe.
Podstawowe pojęcia filozofii oświeceniowej: racjonalizm, empiryzm, krytycyzm historyczny, liberynizm, deizm, ateizm. Terminy z zakresu filozofii państwa: absolutyzm oświecony, republika demokratyczna.
Historyczne tło polskiego oświecenia. Znaczenie roku 1765 (otwarcie Teatru Narodowego, Szkoły Rycerskiej, pierwszy rocznik „Monitora”). Rola Stanisława Augusta Poniatowskiego i ośrodka dworskiego.
Poezja konfederacji barskiej (1768–1772).
Klasycyzm – sentymentalizm – rokoko (podstawy filozoficzne i estetyczne, reprezentatywne gatunki literackie, twórcy, dzieła).
Twórczość Adama Naruszewicza (zwłaszcza *Satyry*).
Poezja Stanisława Trembeckiego (m.in. *Sofiówka* jako klasycystyczny poemat opisowy).
Twórczość Ignacego Krasickiego (poematy heroikomiczne, satyry, bajki, powieść, publicystyka).
Tomasz Kajetan Węgierski (epikureizm, liberynizm).
Poezja polskiego sentymentalizmu (Franciszek Karpiński, Franciszek Dionizy Kniaźnin).
Początki i rozwój teatru stanisławowskiego (Franciszek Bohomolec, Franciszek Zabłocki, Wojciech Bogusławski).
Nowożytna powieść oświeceniowa (*Mikołaja Doświadczyńskiego przypadki*).
Czasopiśmiennictwo („Monitor”, „Zabawy Przyjemne i Pożyteczne”).
Publicystyka Sejmu Czteroletniego (Hugo Kołłątaj, Stanisław Staszic, Franciszek Salezy Jezierski).
Oświecenie postanisławowskie (1795–1822).